

Monetarismin juurilla

Pentti Pikkarainen

George S. Tavlas,

The Monetarists – The Making of the Chicago Monetary Tradition, 1927–1960.

The University of Chicago Press, 2023. 656 sivua.

Kreikkalais-amerikkalainen ekonomisti George S. Tavlas (Kreikan keskuspankki; Hoover-instituutti, Stanfordin yliopisto) on kirjoittanut perusteellisen oppihistoriallisen tutkimuksen monetaristisen ajattelun kehittämisestä Chicagon yliopistossa. Tutkimus keskittyy erityisesti Milton Friedmanin ajatteluun rahataloudellisissa kysymyksissä mutta luotaa myös yleisemmin näiden kysymysten tutkimusta ja kehitystä 1920-luvun lopulta lähtien Chicagossa.

Tavlasin tutkimuksen kimmokkeena on kaksi asiaa. Tavlas on tutkinut näitä asioita pitkään. Hänen väitöskirjansa New Yorkin yliopistossa (NYU) vuonna 1977 käsitteli Milton Friedmanin rahataloudellisen ajattelun opillisia perusteita. Tässä uudessa kirjassa kulminoituu hänen tutkimuksensa näissä kysymyksissä.

Toisena ja hyvin vahvana kimmokkeena kirjan kirjoittamisessa on ollut keskustelu siitä, missä määrin Chicagon yliopiston taloustieteilijöiden ajattelu rahataloudellisissa kysymyksissä oli omaperäistä ja poikkesi muiden yliopistojen taloustieteilijöiden ajattelusta ja missä määrin Friedman seurasi edeltävien tutkijoiden perinnettä Chicagossa. Erityisesti Don Patinkin

(Chicagon yliopisto, Hebrew-yliopisto) ja Harry Johnson (Chicagon yliopisto) ovat esittäneet, että Chicagon yliopiston taloustieteilijöiden ajattelu ei oleellisesti poikennut muiden ekonomistien ajattelusta ja että Friedman ei seurannut yliopiston vanhempien ekonomistien viitoittamaa latua.

Tavlasin tutkimus ei perustu pelkästään julkaistuihin kirjoituksiin, artikkeleihin ja kirjoihin, vaan hän on käynyt läpi suuren määrän monenlaista julkaisematonta materiaalia, kuten kirjeitä, muistioita, luento- ja konferenssimateriaalia. Nojaten tähän aineistoon hän pyrkii osoittamaan Patinkin ja Johnsonin väitteet vääriksi.

Chicagon yliopistossa vaikutti useita henkilöitä 1930- ja 1940-lukujen aikana, joilla oli suuri rooli rahataloudellisten kysymysten tutkimuksessa ja jotka loivat perustaa myös Friedmanin ajattelulle. Keskeisiä henkilöitä olivat Garfield Cox, Aaron Director, Paul Douglas, Frank Knight, Lloyd Mints, Henry Simons ja Jacob Viner. Tämä nimilista ei ole mitenkään yllättävää.

Yllättävää on ehkä kuitenkin se, kuinka suuri vaikutus Tavlasin mukaan Aaron Directorilla oli erityisesti Friedmanin ajatteluun. Director julkaisi vain yhden artikkelin näistä teemoista,

mutta hän oli hyvin merkittävä sparraaja ja mentori Friedmanille ja monille muille ja toimi myös eräänlaisena ajatusten välittäjänä vanhemman sukupolven ja Friedmanin välillä. Aaron Directorille syntyi tällainen rooli osittain sen vuoksi, että hän oli Rose Friedmanin veli. Milton ja Rose Friedmanin muistelmat (1998) onkin omistettu Aaron Directorille, veljelle ja mentorille.

Tavlas esittelee perusteellisesti edellä mainittujen ekonomistien kirjoituksia ja ajattelun kehitystä edeten ajassa kronologisesti. Ryhmä ei ollut aina yksimielinen, ja joissakin kysymyksissä ajatukset poikkesivat ajoittain selvästi toisistaan ja johtivat jopa repiviin riitoihin. Erilaiset näkemykset koskivat ajoittain myös muita kuin rahataloudellisia kysymyksiä.

Ryhmä lähetti oma-aloitteisesti talouspolitiikan päättäjille muistioita ja lausuntoja talouspoliittisista kysymyksistä. Jotkut ryhmän jäsenet jättivät allekirjoittamatta osan lausunnoista.

Ryhmän jäsenet kuitenkin jakoivat yhteiset näkemykset useissa asioissa. Rahapolitiikan pitäisi perustua sääntöihin epävarmuuden pienentämiseksi. Keskuspankkirahalla rahoitetuilla julkisen talouden alijäämillä voidaan taistella taantumia vastaan sillä ehdolla, että julkisen talouden budjetti on tasapainossa yli suhdannesyklin. Vaadittaessa maksettavien talletuksien osalta tulee edellyttää 100 prosentin reserviväa- timusta. Kelluva valuuttakurssi on oleellista, jotta voidaan luoda tilaa kotimaiselle raha- ja finanssipolitiikalle.

Milton Friedman oli jatko-opiskelija ja tutkimusassistentti Chicagossa 1930-luvulla, ja hän sai tällöin paljon vaikutteita Knightilta, Simonsilta ja Vinerilta. Hän suoritti lopulta tohtorin tutkinnon Columbia-yliopistossa vuonna 1946. Friedman toimi vierailevana professorina Wisconsinin yliopistossa vuosina 1940–41 ja

siirtyi sieltä valtiovarainministeriöön. Tuohon aikaan Friedmanin talouspoliittinen ajattelu oli suhdannepolitiikassa vahvasti keynesiläistä painottaen julkisten menojen ja verotuksen roolia ja jopa hintasäännöstelyä inflaation torjunnassa. Kun Friedman suoritti perustutkintoaan Rutgersin yliopistossa vuosina 1928–32, yksi hänen tärkeimpiä opettajiaan oli Arthur Burns, josta myöhemmin tuli Fedin pääjohtaja. Tuohon aikaan kumpikaan ei ollut talouspolitiikan syvä asiantuntija.

Kun Friedman palasi Chicagon yliopistoon 1946, alkoi täysin uusi vaihe. Hänen ajatteluunsa vaikuttivat erityisesti yliopiston aikaisempien tutkijoiden perinne ja keskustelut kollegoiden ja jatko-opiskelijoiden kanssa. Keskeinen vaikutus oli kuitenkin hänen taloushistoriallisilla tutkimuksillaan Anna Schwartzin kanssa ja Friedmanin johtamalla raha- ja pankkiteorian seminaarilla, jossa tutkimuksiaan esittelivät myös monet hänen jatko-opiskelijansa.

Verrattuna edellä mainittuihin ekonomisteihin Friedmanilla oli toista luokkaa olevat kyvyt viedä eteenpäin makrotalouden, rahatalouden ja pankkitoiminnan tutkimusta. Friedman oli erittäin hyvä kirjoittaja ja tiukka, jopa ankara keskustelukumppani. Friedmanin analyyttinen osaaminen oli huippuluokkaa erityisesti tilastotieteessä. Näillä avuilla hän otti uuden loikan Chicagon koulukunnan ajattelussa. Tavlasin analyysin mukaan Friedman kuitenkin rakensi ajatteluaan ja analyysiaan sille pohjalle, joka oli luotu Chicagossa ennen häntä.

Friedmanin keskeiset teesit ja tutkimustulokset olivat kiteytyneet 1950-luvun loppuun mennessä. Friedman päätyi osittain samoihin tulinmiin kuin aikaisemmin vaikuttanut sukupolvi. Suhdannepolitiikassa hän korosti kuitenkin rahapolitiikan roolia. Finanssipolitiikan tulee olla passiivista nojaten automaattisiin vakauttajiin.

Rahapolitiikassa tulee pitkällä aikavälillä nojata sääntöihin, erityisesti pyrkimällä pitämään rahan määrän kasvu kutakuinkin vakaana. Friedman oli vahva kelluvien valuuttakurssien kannattaja. Hän ei ollut täysin vakuuttunut 100 prosentin reservivaatimuksesta, sillä hän näki sen tarpeen vähenneen talletussuojajärjestelmän perustamisen myötä ja myös siksi, että pankeilla on yleensä taaseissaan merkittävä määrä valtion liikkeelle laskemia joukkovelkakirjoja.

Friedmanin näkemykset talouspolitiikasta ovat kestäneet varsin hyvin ajan hammasta. Yksi iso kysymys on esimerkiksi se, ovatko keskuspankit viime vuosikymmeninä kiinnittäneet tarpeeksi huomiota monetaariseen ekspansioon rahapolitiikan mitoituksessa huolimatta siitä, että sen yksikäsitteinen määrittely on vaikeaa ja se on moniulotteinen ilmiö. Luovuttiinko tästä liian kevein perustein?

Tavlasin teos on hyvin perusteellinen kuvaus Chicagon yliopiston taloustieteilijöiden tutkimuksista ja ajattelun kehittymisestä ja monetarismiin vastaiskusta keynesiläistä ajattelua vastaan. Kirja on sujuvasti kirjoitettu mutta ajoittain raskas johtuen yksityiskohtien paljoudesta. Raha- ja makrotalouden tutkijalle se luo kuitenkin hienon perspektiivin siihen, kuinka monetaristinen ajattelu kehittyi vuosikymmenten aikana.

Tavlasin kirja täydentää Milton ja Rose Friedmanin muistelmia. Muistelmissa käsitellään toki muitakin asioita laajasti kuin mitä Tavlas on käsitellyt. Tavlasin kirja on helpompi lukea, jos on aikaisemmin lukenut Friedmanin keskeisiä kirjoituksia ja Friedmanien muistelmat. Muistelmat ja Tavlasin kirja avaavat oven mielenkiintoiseen, värikkääseen ja ajoittain rosoiseen maailmaan, joka voi inspiroida monia ekonomisteja. Kun näiden kahden teoksen yhteinen sivumäärä on yli 1300 sivua, niiden lukemiseen joutuu varaamaan runsaasti aikaa. □

Kirjallisuus

Friedman, M. ja Friedman, R. (1998), *Two Lucky People – Memoirs*, The University of Chicago Press, Chicago & London.